

Κυπριακή Βιβλιοθήκη

Πρώτο Συνέδριο Κυπριακών Βιβλιοθηκών «Ο Ρόλος της Βιβλιοθήκης στον 21ον Αιώνα»

Λευκωσία, Παρασκευή 2 Νοεμβρίου 2001, 9:30 .- 17:00
Διεθνές Συνεδριακό Κέντρο

Αντώνης Μαραθεύτης

«Η Κυπριακή Βιβλιοθήκη στον 21ο Αιώνα»

Το επίπεδο των βιβλιοθηκών και ιδίως της εθνικής βιβλιοθήκης μιας χώρας αντικατοπτρίζει την πολιτιστική της ανάπτυξη. Όταν η χώρα αυτή προτίθεται να ενταχθεί ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι απαραίτητο να εναρμονισθεί όχι μόνο με τα ευρωπαϊκά πρότυπα στον οικονομικό τομέα αλλά και στον πολιτισμό.

Ποια είναι όμως η κατάσταση στην Κύπρο στις αρχές του 21ου αιώνα; Η δική μου παρέμβαση έχει ως στόχο να περιγράψει την Κυπριακή Βιβλιοθήκη, το ιστορικό της δημιουργίας της, την παρούσα κατάσταση με τις αδυναμίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, τις υπηρεσίες που προσφέρει και τις προοπτικές για το μέλλον.

Ας δούμε πρώτα το ιστορικό της Βιβλιοθήκης η οποία, αν και επισήμως ιδρύθηκε το 1987, αποτελεί συνέχεια της Κυπριακής Δημόσιας Βιβλιοθήκης που ίδρυσε το 1927 η αποικιακή κυβέρνηση του Ρόναλντ Στορρς. Ο Περί της Κυπριακής Βιβλιοθήκης Νόμος του 1987 που διέπει τη λειτουργία της Βιβλιοθήκης εγκρίθηκε ομόφωνα από τη Βουλή και αναφέρεται στους εξής σκοπούς:

1. Η απόκτηση, επιστημονική βιβλιοθηκονομική επεξεργασία, διαφύλαξη και προβολή όσο το δυνατόν περισσότερου υλικού και ιδιαίτερα του συνόλου της εκδοτικής παραγωγής της Κύπρου και μιας όσο το δυνατόν πιο μεγάλης και αντιπροσωπευτικής συλλογής υλικού, τόσο πρόσφατου όσο και παλαιότερου, που αφορά την Κύπρο
2. Η προαγωγή και ενθάρρυνση της χρήσης του υλικού της βιβλιοθήκης από το κοινό και η παροχή δυνατότητας στο κοινό για εξασφάλιση πληροφοριών με την ίδρυση δανειστικών τμημάτων, κινητών βιβλιοθηκών και μέσω οποιωνδήποτε άλλων τρόπων
3. Η σύνταξη και έκδοση τρέχουσας και αναδρομικής Κυπριακής βιβλιογραφίας
4. Η σύνταξη και έκδοση καταλόγου των Κυπριακών περιοδικών και εφημερίδων
5. Η καταλογογράφηση και ταξινόμηση του υλικού της Κυπριακής Βιβλιοθήκης καθώς και όλων των άλλων βιβλιοθηκών που ανήκουν στη Δημόσια Υπηρεσία της Δημοκρατίας και η σύνταξη θεματικών και άλλων βιβλιογραφιών
6. Η παροχή καθοδήγησης και βοήθειας στο σχεδιασμό, οργάνωση και ανάπτυξη των άλλων βιβλιοθηκών της Κύπρου
7. Η λειτουργία κέντρου εγγραφής βιβλίων, περιοδικών και άλλου υλικού σε σύνδεση με τα διεθνή αρμόδια σώματα
8. Η λειτουργία κέντρου αλληλοδανεισμού και ανταλλαγής υλικού μεταξύ των βιβλιοθηκών της Κύπρου και εκείνων του εξωτερικού με διάφορα μέσα περιλαμβανομένης της σύνταξης ενιαίου καταλόγου του υλικού όλων των βιβλιοθηκών της Κύπρου
9. Η σύνδεση και επαφή της Κύπρου με βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης του εξωτερικού.

Ο Νόμος 51/87 επίσης προνοεί για το διορισμό επταμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής, ο ρόλος της οποίας θα είναι να μελετά και να συμβουλεύει τον Υπουργό και Διευθυντή της Βιβλιοθήκης για κάθε θέμα που αφορά τη Βιβλιοθήκη.

Θα κάνω μια μικρή παρένθεση για να αναφερθώ στο σκεπτικό της ονομασίας της Βιβλιοθήκης. Με ομόφωνη απόφαση η Ειδική Επιτροπή για μελέτη της ίδρυσης και λειτουργίας της Κρατικής Βιβλιοθήκης προτίμησε το όνομα **Κυπριακή Βιβλιοθήκη = Cyprus Library** αντί **Κυπριακή Εθνική Βιβλιοθήκη = Cyprus National Library** ή **Κυπριακή Κρατική Βιβλιοθήκη = Cyprus State Library**.

Ο λόγος που δεν προτιμήθηκε το τελευταίο όνομα ήταν ότι σε περίπτωση ομοσπονδιακής λύσης του Κυπριακού δυνατό να συγχύζεται με το όνομα της βιβλιοθήκης ή των βιβλιοθηκών που ενδέχεται να δημιουργηθούν για την κάθε πολιτεία ξεχωριστά. Η Ειδική Επιτροπή έλαβε επίσης υπόψη το παράδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου όπου η Βρετανική Βιβλιοθήκη (the British Library) είναι η εθνική βιβλιοθήκη της χώρας.

Θα είναι επίσης ενδιαφέρον να αναφερθώ στη συζήτηση που έγινε στη Βουλή κατά την ψήφιση του νομοσχεδίου και συγκεκριμένα στις προθέσεις και το όραμα αυτών που θεσμοθέτησαν την Κυπριακή Βιβλιοθήκη. Η αντιπρόσωπος του ΔΗΚΟ Ρήνα Κατσελλή είπε μεταξύ άλλων:

Ο σκοπός της κρατικής βιβλιοθήκης βασικά ενισχύει και την υπόσταση του κυπριακού κράτους παγκόσμια και δεν είναι μόνο η απόκτηση και η διαφύλαξη βιβλίων. Φυσικά θα έχει βιβλία αλλά κυρίως θα κάμνει βιβλιογραφική και πληροφοριακή δουλειά, θα είναι πληροφοριακό κέντρο, κέντρο εγγραφής κυπριακών εκδόσεων και θα κατοχυρώνει άμεσα την πνευματική ιδιοκτησία των Κυπρίων συγγραφέων.

Τονίζουμε όμως την ανάγκη σωστής επάνδρωσης με εξειδικευμένους βιβλιοθηκονόμους γιατί ο Νόμος θα μείνει γράμμα κενό ή ακόμα θα κάμει και ζημιά αν δεν υπάρχουν οι άνθρωποι που θα τον υλοποιήσουν και θα μας παρουσιάσουν σταδιακά μια ολοκληρωμένη βιβλιοθήκη.

Ο αντιπρόσωπος του ΑΚΕΛ Γ. Σαββίδης δήλωσε:

Θεωρούμε την καλή λειτουργία της κρατικής Βιβλιοθήκης σαν ένα βασικό έργο υποδομής στη σημερινή εποχή που ζούμε, στην εποχή της επιστημονικής και τεχνολογικής επανάστασης.

Αλλά, ασφαλώς, αν δεν λειτουργήσει μια τέλεια κρατική Βιβλιοθήκη εδώ με όλες τις υπηρεσίες που προνοεί το νομοσχέδιο, θα υπάρξει μια σημαντική τροχοπέδη στην ανάπτυξη αυτού του τόπου και όχι μόνο στην πολιτιστική ανάπτυξη.

Ο αντιπρόσωπος της ΕΔΕΚ Τάκης Χατζηδημητρίου αναφέρθηκε στη κρατική βιβλιοθήκη η οποία

να συγκεντρώσει και να ταξινομήσει το πνευματικό έργο σαν υπόβαθρο πνευματικής, πολιτιστικής και επιστημονικής προόδου και να δημιουργήσει και πνευματικές αξίες, απαραίτητο υπόβαθρο για ένα λαό σαν το δικό μας που δεν έχει τίποτε άλλο να επενδύσει παρά το μόνο κεφάλαιο που έχει, το ταλέντο του, τις πνευματικές του ικανότητες και επιδόσεις.

Μέσα, λοιπόν, από την κρατική βιβλιοθήκη βλέπουμε και ένα λαό

αξιοποιημένο εκεί όπου μπορεί να αποδώσει και να ισχυροποιήσει το μέτωπο ύπαρξής του, το μέτωπο σωτηρίας ή ακόμα και το μέτωπο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα γιατί η λευτεριά είναι, πάνω απ' όλα, μια πνευματική αξία και χρειάζεται το ανάλογο υπόβαθρο.

Ο αντιπρόσωπος του Συναγερμού Πέτρος Στυλιανού χαιρετίζει την ίδρυση της κρατικής βιβλιοθήκης και αναφέρει ότι

η θεσμοθέτηση και λειτουργία της Κυπριακής Βιβλιοθήκης συνιστά κορυφαία πολιτιστική πράξη, αν όχι την κορυφαία, στο γενικότερο πολιτιστικό γίγνεσθαι της ιδιαίτερης πατρίδας

και προσθέτει ότι

Ένα άλλο κενό που η κρατική βιβλιοθήκη θα πληρώσει....είναι το θέμα του συντονισμού....Γιατί, ενώ λειτουργούν σήμερα στην Κύπρο κάπου διακόσιες είκοσι βιβλιοθήκες με συνολικό περιεχόμενο ένα εκατομμύριο τόμους, ενώ εργοδοτούν εκατόν τριανταπέντε υπαλλήλους με πλήρη ή μερική απασχόληση, εκδανούμε για τη συντήρηση κάπου πεντακόσιες πενήντα χιλιάδες λίρες ετήσια, χωρίς να προσμετρείται η κτιριακή κεφαλαιοποίηση, δεν έχουμε τις άρτιες υπηρεσίες που να προσφέρουν αντίστοιχες παροχές, μειώνεται η παραγωγικότητα και καθλώνεται η αποδοτικότητα σε χαμηλά επίπεδα.

Δυστυχώς οι παραινέσεις των βουλευτών και οι εισηγήσεις των εμπειρογνώμων για σωστή οργάνωση και άρτια στελέχωση παρέμειναν στα χαρτιά. Προ τριακονταετίας (το 1962) ο εμπειρογνώμονας της UNESCO Kurt Shimon Wallach είχε εισηγηθεί πέντε στάδια για ανάπτυξη της κρατικής βιβλιοθήκης από την ψήφιση του νομοσχεδίου μέχρι την πλήρη ανάπτυξή της. Πριν καν να λειτουργήσει η Βιβλιοθήκη θα πρέπει να οργανωθούν οι συλλογές, να εκπαιδευτεί το προσωπικό και να προσληφθούν τουλάχιστον 14 υπαλλήλοι μαζί με το Διευθυντή. Σε πλήρη λειτουργία θα χρειαστούν τουλάχιστον 29 υπαλλήλοι.

Αντίθετα με τις πιο πάνω εισηγήσεις, η Βιβλιοθήκη άρχισε τη λειτουργία της χωρίς τις απαραίτητες προϋποθέσεις με ελάχιστο και μη εκπαιδευμένο προσωπικό, μια κατάσταση που δυστυχώς συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το υφιστάμενο προσωπικό αποτελείται από το Διευθυντή, 1 Βοηθό Βιβλιοθηκονόμο, 1 ωρομίσθια υπάλληλο και τρεις έκτακτους υπαλλήλους. Μια αποσπασμένη εκπαιδευτικός στελεχώνει την Παιδική Βιβλιοθήκη η οποία στεγάζεται σε ακατάλληλη αίθουσα στην αυλή του Δημοτικού Σχολείου Αγίου Αντωνίου.

Εκτός από την έλλειψη άρτιου και εξειδικευμένου προσωπικού, η Βιβλιοθήκη αντιμετωπίζει διάφορα άλλα προβλήματα: ανεπαρκείς και ακατάλληλους χώρους και περιορισμένα κονδύλια για ανάπτυξη των συλλογών. Το πιο σοβαρό εμπόδιο όμως για την ανάπτυξη της Βιβλιοθήκης αφορά τις γραφειοκρατικές διαδικασίες της Δημόσιας Υπηρεσίας που διέπουν τη λειτουργία της Βιβλιοθήκης. Ένα καλό παράδειγμα αυτής της καθημερινής πραγματικότητας ήταν το αίτημα για σύνδεση της Βιβλιοθήκης με το Διαδίκτυο το οποίο καρποφόρησε μετά από 12 μήνες προσπαθειών και αγώνων.

Παρά τα πιο πάνω εμπόδια και προβλήματα, η Βιβλιοθήκη λειτουργεί και προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες. Το 2000 για πρώτη φορά από την ίδρυση της Βιβλιοθήκης άρχισε η έκδοση της τρέχουσας βιβλιογραφίας που αφορά την παραγωγή βιβλίων. Σημαντικό μέρος αυτής της εργασίας αποτελεί η ταξινόμηση των βιβλίων βάση του δεκαδικού συστήματος Dewey και τις θεματικές επικεφαλίδες που χρησιμοποιούνται από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας. Με αυτή την έκδοση υλοποιούνται μερικώς οι πρόνοιες του Νόμου 51/87 που αφορούν την έκδοση της τρέχουσας κυπριακής βιβλιογραφίας και την

ταξινόμηση/καταλογογράφηση του υλικού, εξοικονομώντας πολύτιμο χρόνο για το προσωπικό των άλλων βιβλιοθηκών.

Μια άλλη υπηρεσία που προσφέρει η Βιβλιοθήκη είναι η λειτουργία του Εθνικού Κέντρου Εγγραφής Εντύπων και η παροχή των διεθνών αριθμών ISBN για βιβλία, ISSN για περιοδικά και ISMN για παρτιτούρες. Η εγγραφή των κυπριακών εντύπων σε διεθνείς καταλόγους με βάση διεθνή πρότυπα συμβάλλει στη διαφώτιση στο εξωτερικό σχετικά με την εκδοτική παραγωγή της Κύπρου και την ενημέρωση για Κύπριους εκδότες και συγγραφείς.

Μια τρίτη σημαντική υπηρεσία που προσφέρει η Βιβλιοθήκη είναι η συλλογή εκδόσεων των Ηνωμένων Εθνών. Η Κυπριακή Βιβλιοθήκη είναι τόπος κατάθεσης των εκδόσεων του ΟΗΕ προσφέροντας έτσι μια μοναδική συλλογή που μπορεί να αξιοποιηθεί από διάφορους ερευνητές.

Εξέχουσα θέση στις υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης αποτελεί το κυπρολογικό υλικό, η συλλογή του οποίου αποτελεί πρωταρχικό σκοπό της Βιβλιοθήκης. Το υλικό αυτό συμπεριλαμβάνει κυπριακές εκδόσεις και βιβλία που έχουν ως θέμα την Κύπρο και που εκδίδονται στο εξωτερικό.

Θα ήθελα τώρα να αναφερθώ σε κάποιες εξελίξεις που υπόσχονται πολλά για τη σταδιακή ανάπτυξη και αναβάθμιση της Βιβλιοθήκης. Η πιο σημαντική από αυτές αφορά την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου για μεταστέγαση της Βιβλιοθήκης στο πρώην ξενοδοχείο Φιλοξένια. Αν και η ανακαίνιση του κτιρίου καθυστερεί λόγω των γραφειοκρατικών διαδικασιών που διέπουν τη λειτουργία της κρατικής μηχανής, ελπίζουμε ότι στον επόμενο χρόνο θα αρχίσουν τελικά οι εργασίες ανακαίνισης ώστε να υλοποιηθεί η απόφαση της Κυβέρνησης.

Η μεταστέγαση δε σημαίνει απλώς αναβάθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων αλλά ταυτόχρονα θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του προσωπικού, την επέκταση του ωραρίου λειτουργίας της Βιβλιοθήκης και την αύξηση των υπηρεσιών που θα μπορούμε να προσφέρουμε. Τα προκαταρκτικά σχέδια για διαμόρφωση του Φιλοξένια συμπεριλαμβάνουν εκθεσιακούς χώρους, αίθουσες για συνέδρια, αρχεία και άλλες υπηρεσίες που δεν ήμαστε σε θέση τώρα να προσφέρουμε στο υφιστάμενο κτίριο με το υφιστάμενο προσωπικό. Στους χώρους αυτούς θα μπορέσει να υλοποιηθεί το όραμα για μια σύγχρονη βιβλιοθήκη η οποία θα αξιοποιήσει την τεχνολογία για να ικανοποιήσει καλύτερα τις ανάγκες του κοινού.

Η Κυπριακή Βιβλιοθήκη στον 21ο αιώνα θα πρέπει να λειτουργήσει με βάση τους ακόλουθους άξονες:

Ο **πρώτος άξονας** έχει σχέση με την ολοκλήρωση της μηχανογράφησης και την εγκατάσταση της νέας έκδοσης του λογισμικού συστήματος ABEKT. Αυτό σημαίνει και τη δυνατότητα πρόσβασης μέσω του Διαδικτύου στις βάσεις δεδομένων και του καταλόγου της Βιβλιοθήκης ως επίσης και στους καταλόγους άλλων βιβλιοθηκών μέσω του πρωτοκόλλου Z39.50. Η ψηφιακή μορφή του υλικού και η πρόσβαση στις πηγές πληροφοριών από οπουδήποτε μέσω του Διαδικτύου δίνει και την ευκαιρία σε άλλες κατηγορίες χρηστών, π.χ. άτομα με προβλήματα όρασης, να προσβλέπουν στην ικανοποίηση των αναγκών τους. Το πιλοτικό έργο Accelerate στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Leonardo da Vinci και η συμμετοχή της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου και της Κυπριακής Βιβλιοθήκης μας έδωσε ήδη έρεισμα για αυτή την προσπάθεια.

Η Κυπριακή Βιβλιοθήκη επίσης θέλει να συμμετάσχει πιο ενεργά στα προγράμματα που προωθεί ο Σύνδεσμος Ευρωπαϊκών Εθνικών Βιβλιοθηκών (Conference of European National Libraries), όπως το The European Library (TEL) και το Biblioteca Universalis. Στόχος και των δύο προγραμμάτων είναι η αξιοποίηση ψηφιακών συλλογών για τη δημιουργία μιας ενιαίας

ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης σε ευρωπαϊκό επίπεδο η πρώτη και σε παγκόσμιο επίπεδο η δεύτερη.

Ο **δεύτερος άξονας** αφορά την πρόνοια του Νόμου 51/87 για να αναλάβει η Κυπριακή Βιβλιοθήκη ηγετικό ρόλο για την παροχή καθοδήγησης και βοήθειας στο σχεδιασμό, οργάνωση και ανάπτυξη των άλλων βιβλιοθηκών της Κύπρου. Λόγω έλλειψης της απαραίτητης υποδομής η πρόνοια αυτή δεν υλοποιήθηκε ακόμη και ο ρόλος αυτός συνεχίζει να επιτελείται από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Αυτό συμπεριλαμβάνει και την αξιοποίηση του ΑΒΕΚΤ από κυβερνητικές υπηρεσίες που θα μας μιλήσει αργότερα ο κ. Αλεξάνδρου από το Γραφείο Προγραμματισμού.

Στον άξονα αυτό πρέπει να προστεθεί και η συμβολή της Βιβλιοθήκης στο θέμα της ανάπτυξης κρατικής πολιτικής για βιβλία και βιβλιοθήκες. Εδώ εντάσσεται επίσης και η πρωτοβουλία της Βιβλιοθήκης για τη διοργάνωση του σημερινού Συνεδρίου το οποίο ευελπιστούμε θα αναπτυχθεί σε ετήσιο θεσμό.

Ο **τρίτος άξονας** έχει σχέση με τη συμμετοχή της Κυπριακής Βιβλιοθήκης στο Δίκτυο Κυπριακών Βιβλιοθηκών που θα μας παρουσιάσει αργότερα η κα. Μίνα Χαραλάμπους. Στα πλαίσια του δικτύου η Βιβλιοθήκη επιδιώκει την ανάπτυξη της συνεργασίας με άλλες κυπριακές βιβλιοθήκες, τη συνεταιρική ανάπτυξη των συλλογών, την προώθηση του αλληλοδανεισμού, και τη δημιουργία κυπριακών προτύπων και καθιερωμένων αρχείων θεματικών επικεφαλίδων και ονομάτων.

Ο **τέταρτος άξονας** αφορά την ανάγκη τροπολογίας του Περί Τύπου Νόμου του 1989 ώστε να αναλάβει η Βιβλιοθήκη την αρμοδιότητα για την υποχρεωτική κατάθεση εντύπων (legal deposit) των νέων κυπριακών εκδόσεων, όπως ισχύει και σε πολλές χώρες του εξωτερικού. Εκτός από την έντυπη μορφή πρέπει επίσης να γίνει πρόνοια και για ψηφιακές εκδόσεις από Κύπριους εκδότες και συγγραφείς αφού η υφιστάμενη νομοθεσία αδυνατεί να διαφυλάξει τη διάσωση και οργάνωση του υλικού αυτού.

Ο **πέμπτος άξονας** αφορά τον τομέα της συντήρησης του υλικού και ιδίως των παλιών εκδόσεων ώστε να διαφυλάξουμε για τις μελλοντικές γενιές τον εθνικό μας θησαυρό. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με τη στενή συνεργασία άλλων οργανισμών, όπως το Κρατικό Αρχείο και το Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου, οι οποίοι διαθέτουν τεχνογνωσία και πείρα στο θέμα. Μαζί με τη συντήρηση πρέπει να προωθηθεί και η ψηφιοποίηση του υλικού όχι μόνο για τη διαφύλαξη του εθνικού μας πλούτου αλλά και για την καλύτερη αξιοποίηση του υλικού από τους χρήστες.

Τελειώνοντας θα ήθελα να τονίσω ότι η Κυπριακή Βιβλιοθήκη στον 21ο αιώνα δε σημαίνει απλώς ψηφιακές βάσεις δεδομένων και ηλεκτρονική πληροφόρηση, αλλά την υλοποίηση του οράματος που οδήγησε στην ίδρυση της Βιβλιοθήκης το 1987. Εξίσου σημαντικό είναι η αυτονομία της Βιβλιοθήκης από τις περιοριστικές διαδικασίες της Δημόσιας Υπηρεσίας ώστε να επιτελέσει το έργο της και να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας μας.